

УДК 354.32:378.113(477)

С.О. Громова-Стасюк

ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ КЕРІВНИХ КАДРІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ В УКРАЇНІ

Розглянуто зміст понять «компетентність» та «професійна компетентність». Проаналізовано професійну компетентність керівних кадрів вищих навчальних закладів в Україні. Обґрунтовано необхідність формування професійної компетентності керівників сфери вищої освіти та керівних кадрів ВНЗ.

Ключові слова: компетентність, професійна компетентність, державне управління, керівні кадри, вища освіта, система професійної підготовки керівних кадрів, вищі навчальні заклади.

Рассмотрено содержание понятий «компетентность» и «профессиональная компетентность». Проанализирована профессиональная компетентность руководящих кадров высших учебных заведений в Украине. Обоснована необходимость формирования профессиональной компетентности руководителей сферы высшего образования и руководящих кадров ВУЗов.

Ключевые слова: компетентность, профессиональная компетентность, государственное управление, руководящие кадры, высшее образование, система профессиональной подготовки руководящих кадров, высшие учебные заведения.

The content of concepts "competence" and "professional competence" is considered. The professional competence of the higher education institutions leadership's in Ukraine is analyzed. The necessity of forming the professional competence of the higher education sphere leadership's and the higher education institutions leadership's is grounded.

Key words: competence, professional competence, public administration, leadership's, higher education, the higher educational institutions leadership's professional training system, higher education institutions.

Постановка проблеми. В умовах сучасного суспільства сфера освіти в Україні вимагає постійного реформування та удосконалення. Особливо це стосується сфери вищої освіти та її управління. Політичні процеси в Україні, її економічний розвиток та соціальна політика тісно пов'язані з реформуванням системи вищої освіти, її державним управлінням та професіоналізацією, яка стала важливим пріоритетом освітньої політики. З метою модернізації та

проведення ефективних реформ у сфері вищої освіти, особливу увагу необхідно приділити питанню професіоналізації управління вищою освітою шляхом професійної підготовки, перепідготовки та підвищення рівня професійної компетентності керівних кадрів вищих навчальних закладів (ВНЗ).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасні підходи до визначення професійної компетентності керівних кадрів сфери освіти і управління освітою в Україні, державної політики у сфері вищої освіти, особливості професійної підготовки та перепідготовки керівних кадрів сфери освіти та керівних кадрів ВНЗ в Україні досліджують такі вітчизняні науковці, як В. Берега, Н. Білоцерківська, Л. Васильченко, Л. Даниленко, Д. Карамішев, В. Кремень, Н. Клокар, Л. Кравченко, В. Луговий, Т. Лукіна, В. Лунячек, Д. Прасол, А. Свєтлорусова, Т. Сорочан та ін.

Метою статті є визначення професійної компетентності керівника вищого навчального закладу як одного з компонентів професіоналізації управління вищою освітою в Україні.

Виклад основного матеріалу. В умовах реформування системи вищої освіти України змінюються і вимоги до професійної підготовки та перепідготовки керівників ВНЗ та рівня їх професійної компетентності. Компетентнісний підхід сьогодні визначається як інноваційний в освіті і визначає характер модернізації вищої освіти в країні. Значна кількість наукових досліджень з питань професійної підготовки керівних кадрів сфери управління освітою та зокрема управління ВНЗ виділяють компетентнісний підхід як ключовий компонент у формуванні системи професійної підготовки керівних кадрів сфери управління освітою.

Перш ніж розглядати професійну компетентності керівника ВНЗ в Україні, необхідно дати визначення поняттю «компетентність».

«Енциклопедичний словник з державного управління» трактує цей термін наступним чином: «Компетентність – спроможність за рахунок знання виконувати і керувати виконанням певного комплексу робіт з певною швидкістю, якістю та ефективністю, що являє собою певний процес або певну

частину процесу, функцію або певну частину функції, та мати уявлення про теорію, уміння, навички та досвід у цій сфері. Компетентність означає системне бачення функції та справи, системне уявлення середовища та явищ. Під компетентністю розуміють всі знання, навички й види поведінки працівника, необхідні для успішної реалізації завдань діяльності організації (органу влади)» [1, с. 328].

Компетентність державно-управлінських кадрів, до яких відносяться і керівники ВНЗ, визначається, як «загальна здатність, яка базується на знаннях, уміннях, навичках, досвіді, здібностях, професійно важливих якостях, яка визначається мірою відповідності особистої компетентності особистості, компетенції посади; необхідний обсяг і рівень знань та досвід у певному виді діяльності» [1, с. 328].

А компетентнісний (компетенційний) підхід в управлінні людськими ресурсами за «Енциклопедичним словником з державного управління» – це «підхід до опису та оцінювання професіоналізму, який ґрунтується на врахуванні знань, умінь, навичок, а також особистісних якостей, які дають змогу реалізувати професійний потенціал на практиці» [1, с. 329].

Щодо професійної компетентності керівника ВНЗ, варто зазначити, що вона є складним системним утворенням. Деякі дослідники визначають професійну компетентність керівника ВНЗ, як сукупність особистісних якостей, в яких розкривається зміст даної властивості особистості з позиції сучасної управлінської, педагогічної діяльності керівника освітнього закладу [4; 5].

Н. Білоцерківська професійну компетентність розглядає як «інтегральну характеристику особистісних якостей спеціаліста, що відображає рівень знань, умінь, досвіду, яких достатньо для досягнення мети певного роду діяльності, а також його моральну позицію, що полягає в готовності ставити перед собою цілі та приймати рішення, що забезпечують їх реалізацію, здійснювати ефективну професійну діяльність і спілкування» [3, с.6].

І. Чемерис визначає професійну компетентність як «систему теоретичної і практичної готовності особистості до ефективної самореалізації у професії, що

реалізується через парадигму професійно значущих знань, умінь, якостей, здібностей, схильностей та досвіду професійної діяльності» [2, с.9].

Отже, професійна компетентність керівника ВНЗ полягає в умінні обирати найбільш ефективні методи управління ВНЗ в кожний конкретний момент часу і обставин, що склалися, готовності і здатності виділяти, формулювати, аналізувати проблеми навчального закладу і знаходити з усіх можливих найбільш доцільний і ефективний підхід їх вирішення.

Професійна компетентність керівника ВНЗ складається з таких компонентів, як управлінська компетентність, педагогічна, наукова, правова та економічна. Основним критерієм професійної компетентності сучасного керівника ВНЗ є управлінська компетентність, яка полягає в наявності у нього професійних знань та практичного досвіду в управлінні ВНЗ, організації наукової і суспільної діяльності, навчально-виховного процесу та методичної роботи.

Педагогічна компетентність виражається в наявності у керівника ВНЗ педагогічних знань та вмінь та досвіду педагогічної діяльності у ВНЗ. Наукова компетентність проявляється в наявності у керівника ВНЗ знань у відповідних сферах науки, здатність до організації наукових досліджень та досвіду самостійної науково-дослідницької праці.

Правова компетентність полягає в наявності у керівника ВНЗ знань господарського, трудового та інших видів законодавства, нормативно-правових основ функціонування та розвитку системи освіти взагалі та вищої освіти зокрема, досвіду та вмінь використовувати ці знання в управлінні ВНЗ. Економічна компетентність – це наявність у керівника ВНЗ економічних знань, вмінь користуватися економічними методами керівництва ВНЗ та досвіду заробляння коштів та комерційної діяльності в умовах ВНЗ.

Головним чинником якісного управління ВНЗ є наявність у керівника професійної управлінської компетентності, забезпечення формування належного рівня якої в системі підвищення кваліфікації керівників ВНЗ

можливо за умови мотивованості та особистої зацікавленості в безперервному процесі підвищення кваліфікації.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, важливою умовою успішності інноваційних процесів та модернізації у сфері вищої освіти в умовах Болонського процесу та входження України до європейського і світового освітньо-наукового простору є підвищення професіоналізму управлінської компетентності керівника ВНЗ.

Необхідність формування професійних компетенцій керівників сфери вищої освіти та керівних кадрів ВНЗ в сучасних умовах є надзвичайно необхідною і можливою завдяки підвищенню рівня їх професійної кваліфікації. Фундаментальну підготовку та підвищення кваліфікаційного рівня може забезпечити тільки спеціальна освіта. Важлива роль у цьому процесі належить підготовці фахівців державного управління у сфері освіти та управління навчальним закладом. Особливо важливим це є для керівних кадрів сфери освіти районного, міського та регіонального рівнів, а також керівників ВНЗ, основним завданням яких є забезпечення реалізації державної освітньої політики.

ЛІТЕРАТУРА

1. Енциклопедичний словник з державного управління / [уклад. : Ю.П. Сурмін, В.Д. Бакуменко, А.М. Михненко та ін.; за ред. Ю.В. Ковбасюка, В.П. Трощинського, Ю.П. Сурміна]. – К. : НАДУ, 2010. – 820 с.
2. Формування професійної компетентності майбутніх журналістів засобами іншомовних періодичних видань: автореф. дис... канд. пед. наук : 13.00.04 [Електронний ресурс] / І. М. Чемерис ; Ін-т вищ. освіти АПН України. – К., 2008. – 20 с.
3. Формування соціокультурної компетентності майбутніх учителів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін : автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04 [Електронний ресурс] / Н. Г. Білоцерківська; Харк. нац. пед. ун-т ім. Г.С. Сковороди. – Х., 2009. – 20 с.
4. Хоружа Л.Л. Компетентнісний підхід в освіті: ретроспективний погляд на розвиток ідеї / Л.Л. Хоружа // Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка: Збірник наукових праць. – К. : КМПУ імені Б.Д.Грінченка, 2007. – С. 178–183.
5. Хуторский А.В. Компетенции в образовании: опыт проектирования: сб. научных тр. / Под ред. А.В. Хуторского. – М. : Научно-внедренческое предприятие «ИНЭК», 2007. – 327 с.